

EVANGELICKÁ
TEOLOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Katedra Nového zákona

Posudek vedoucího diplomové práce

Mirjam Marková: Pavlova apoštolská existence. Jak rozumět apoštolu Pavlovi, když píše o apoštolu Pavlovi

Předloženo na UK ETF katedře Nového zákona v létě r. 2020

1. K formě

Už svým rozsahem i kvalitou formálního zpracování je předložená výrazně nadprůměrná. Má celkem 95 stran, z toho 79 stran zabírá vlastní výklad, seznam použité literatury je na 5 stranách. Typografická úprava je čistá a přehledná, což samo o sobě činí četbu práce příjemnou. Přispívá k tomu také přehledné členění kapitol a jejich částí, dobře využívající možnosti desetinného systému naznačit logickou hierarchii výkladu. Patové poznámky jsou využívány ke dvěma účelům. Jednak jsou v nich uváděny ve zkráceném tvaru bibliografické odkazy (tam, kde to stačí k jednoznačnému určení díla, je uváděno jen příjmení autora). Tento způsob svou úsporností také přispívá k přehlednosti práce, je užíván důsledně, tedy správně (jedinou výjimkou je pozn. 172 na str. 70, kde by odkaz na Theologisches Begriffslexikon zum NT měl být uveden se jménem autora – U. Falkenroth). Patové poznámky také nezřídka obsahují okrajové, doplňující autorčiny postřehy či úvahy. U některých poznámek tohoto druhu, zejména v závěrečných kapitolách práce, si kladu otázku, zda by jejich obsah přece jen nepatřil spíše do hlavního výkladu (např. p. 141 na str. 55, p. 142 na str. 56, p. 159 na str. 66).

Také po stránce *jazykové* je práce výtečná. Dosti náročný výklad, v němž předkládá řešení exegetických problémů a interpretuje často nesnadno srozumitelné Pavlovy myšlenky, autorka vede jasnou, srozumitelnou, gramaticky správnou a pěknou češtinou. Její zřejmé úsilí o svěží čtivost je zdařilé, nesnaží se předstírat „vědeckost“ užíváním toporných frází, o to lépe jí však dosahuje přesností myšlení, jež se přirozeně odráží i v jazyce. O pečlivosti zpracování svědčí to, že práce je téměř prosta překlepů – našel jsem opravdu jen pár drobností, které jsem vyznačil do tištěné verze.

Jan Roskovec, Ph.D.

tel.: +420 221 988 411, fax: +420 221 988 215

e-mail: roskovec@etf.cuni.cz

Černá 9 (p.o. box 529), 115 55 Praha 1

www.etf.cuni.cz

2. K obsahu a metodě

Autorka si pro svou práci zvolila náročné téma. Vytkla si za cíl prozkoumat jeden z celkem nápadných rysů myšlení apoštola Pavla, skutečnost, že ve svých dopisech poměrně často píše sám o sobě a že svému údělu v apoštolském díle, převážně nesnázím, zjevně přikládá značný význam. To si přirozeně žádá vysvětlení, nicméně, jak autorka zmiňuje v úvodu (na str. 12–13), soustavnou pozornost „Pavlovu pojetí apoštolské existence“ dosud věnoval málokdo, uvádí pouze dvě monografické studie Ulricha Heckela a Johannese Kruga. Náročnost tématu spočívá v tom, že jde o rekonstrukci určitého myšlenkového vzorce na základě textů různého zaměření, k čemuž je třeba propojit řadu analytických a syntetických kroků: vybrat relevantní texty, určit myšlenkové souvislosti a prodrat se k odpovědi na výchozí otázku řadou dílčích exegetických problémů s těmito texty spojených. Autorka svou otázku formulovala s předpokladem, že důvody, které Pavla k „psaní o sobě“ vedly, nebyly jen osobní, nýbrž že význam svého „apoštolské existence“, k níž se tak často vyjadřuje, spatřoval v souvislostech teologických.

V postupném pronikání do Pavlových výkladů o sobě autorka rozumně ponechala stranou chronologické hledisko: jednak relativní chronologii epištol nelze ve všech ohledech stanovit s jistotou, jednak v této věci není nutno předpokládat nějaký výrazný vývoj Pavlova myšlení. Texty vybírá a do svého výkladu zařazuje tedy čistě podle hlediska obsahového. Za východisko zvolila oddíl, v němž jsou charakteristické rysy Pavlova „psaní o sobě“, totiž důraz na *slabost* vlastní existence, na níž se paradoxně odráží *moc* Boží, přítomny v koncentrované podobě a spojeny se zdůvodňujícím odkazem na výrok Kristův: 2K 12,9–10. Toto Pavlovo zásadní prohlášení nejprve – v 1. kapitole – vykládá v kontextu oddílu, v němž se objevuje (2K 12,1–10). Podrobný výklad tohoto oddílu však hned neuzavírá, nýbrž nechává jej vyústit do řady dílčích otázek, jež vyžadují prozkoumání dalších textů. Teprve poté, co se v různé míře podrobnosti zabývala řadou dalších pavlovských textů, jejichž myšlenkovou souvislost s výchozím oddílem postupně vysvětluje, a našla v nich odpověď na dílčí otázky, vrací se v 5. kapitole zpět a doplňuje, co na základě samotného výchozího textu muselo zůstat otevřeno. Texty, jimž se věnuje v mezistupních výkladech, jsou vzaty především z korintské korespondence (1K 1,18 – 2,5; 4,6–13; 2K 1,8–11; 4,7–15; 6,3–10; 13,3–4), ale také z dalších Pavlových epištol (Fp 1,20; 3,7–11; Ř 5,1–11; 8,18–39; Ga 6,17). K některým z nich se obrací vícekrát, z různých aspektů.

Pavel ve 2K 12,9n prohlašuje, že se hodlá *chlubit* svým životem, avšak pouze *slabostí*, jež se v něm ukazuje, protože právě v ní se projevuje *moc*, která je důležitá, totiž *moc* Boží. Prvním dílčím problémem, jemuž je věnována *kap. 2*, je upřesnění smyslu onoho paradoxního působení Boží moci ve slabosti. Průzkumem řady textů autorka ukazuje, že Pavel toto působení odhaluje v různých skutečnostech: poukazuje někdy na zážitky záchrany v situacích, kde již téměř podléhal, jindy na schopnost vytrvat díky pevné naději, ale také – a zřejmě zvláště – na to, že navzdory jeho slabosti, jež se vedle různých vnějších strážní projevovala také zřejmě jakousi nemocí, kterou trpěl, a jistým nedostatkem osobní podmanivosti, jeho apoštolská činnost vedla k úspěchům, totiž přiváděla lidi k víře v evangelium, jež kázal. *Kap. 3* upřesňuje, jak onen úděl, který Pavel tak často zmiňuje, souvisí s obsahem jeho kázání: je exemplárním ztělesněním paradoxu evangelia o vzkříšení Ukřižovaného, tedy jakousi demonstrací a svědectvím (povzbudivým pro jejich vlastní trápení) pro adresáty Pavlova kázání, byla však zřejmě také osobním potvrzením reality Boží moci pro něj samého. *Kap. 4* pak předešlá zjištění domýšlí s ohledem na vlastní záměr Pavlova „psaní o sobě“. Ukazuje, že i tam, kde důrazem na (Boží moc projevující se ve slabosti (apoštola) obhájuje pravost svého apoštolského poslání, nečiní tak pouze z apologetické snahy upevnit vlastní autoritu, nýbrž v zájmu svých čtenářů: Pavel se zřejmě obával, že podezřívavý pohled na „slabost“ jeho apoštolské existence, s nímž se setkával hlavně (ale nejen) v Korintě, je projevem vážného nepochopení evangelia, tedy deficitem víry, samotného základu křesťanské existence jeho čtenářů. To, jak je Pavlovo „psaní o sobě“ zaměřeno vlastně k jeho čtenářům, se v této kapitole autorce daří pěkně ukázat na napětí, jež je patrné v Pavlově pojetí jeho apoštolské existence: napětí mezi zvláštností a obecností této existence. Pavel na jedné straně svůj apoštolský úděl – a s ním také a zvláště jeho slabost – představuje jako existenci jedinečnou, na druhé straně zdůrazňuje její zásadní souvislost s existencí všech křesťanů. Zdá se, že jedinečnost apoštolské existence podle Pavla spočívá nakonec jen v míře či intenzitě toho, co platí o všech křesťanech a pro všechny křesťany. Proto jeho existence může být povzbudivým svědec-

tím pro jeho adresáty, ať už se jim výraznější strážně dosud vyhýbají (jako patrně Korintským), nebo se právě ocitají uprostřed nich (jako Filipenští).

Závěr práce přehledně shrnuje její východiska, postup zkoumání i zjištění a uvádí je do souvislosti s otázkami současné křesťanské existence, jak ji prožívá autorka, včetně reflexe zvláštního období virové pandemie, v němž byla práce dokončována.

3. Hodnocení

Jak jsem již naznačil, předložená práce je vzhledem do Pavlova myšlení, pokusem o rekonstrukci jednoho, nikoli marginálního jeho aspektu. Je to pokus zdařilý, opřený o velmi solidní exegetickou práci, přesvědčivě dovedenou k syntetickým závěrům. Zpracování tohoto tématu je nesporný badatelský přínos.

Autorka se v této práci prokázala jako kompetentní teoložka. Zvláště oceňuji její schopnost využít exegetickou práci k jejímu vlastnímu cíli, totiž k porozumění, k odpovědi na obecnější otázky. Ačkoli je z práce zřejmé, že v jejím pozadí je množství drobné práce na jednotlivostech textů s konkordancí, či gramatikou, předkládány jsou teprve výsledky této práce, relevantní pro sledované otázky. Text práce zjevně není chronologickým zachycením postupu autorčina bádání, nýbrž logicky vystavěným řešením problému. Tam, kde je to třeba, sleduje jednotlivé termíny, jinde obsahové či logické souvislosti, v poměrně značném množství vybraných textů se neztrácí a rozvrhem i způsobem vedení výkladu dociluje toho, že se neztrácí ani čtenář. Příkladným způsobem pracuje s odbornou literaturou, povytce cizojazyčnou, anglickou i německou. S autory komentářů i monografických studií vede skutečný rozhovor: cituje, kde je to potřeba, zdůvodněně předkládá vlastní řešení. Je zřejmé, že k samostatnému názoru a věcné diskusi se sekundární literaturou je autorka vybavena vlastní pozornou exegetickou prací s biblickými texty. V úsudcích je střízlivá, tam, kde se nedobere jednoznačné odpovědi, nebojí se to konstatovat a zůstat na tom (např. na str. 84).

Je nade vše pochybnost, že předložená práce splňuje požadavky na magisterskou diplomovou práci, proto ji *doporučuji k obhajobě*. Navrhuji ji hodnotit stupněm A jako *výtečnou*.

Pro rozhovor při obhajobě navrhuji některé exegetické otázky, které autorka (vědomě) ponechala (po)otevřené. Například:

1. Vztah, resp. souvislost dvou Pavlových „vysvětlení“ přijetí „slabosti“, resp. nemoci v 2K 12,7–10, tedy „pedagogické“ racionalizace „abych se nepovyšoval“, dvakrát zopakované ve v. 7, a Kristův příkaz, aby „měl dost na milosti“ s dodatkem o paradoxním vztahu „slabosti“ a „moci“ (vv. 9–10). Autorka k tomu na str. 83 nabízí zajímavý postřeh, že může jít o dvě odpovědi na dvě otázky („proč je nemocen“ a „proč není uzdraven“). Otázkou je, zda ona dvě „vysvětlení“ jsou navzájem skutečně tak odlišná, jak se zdá. Je také možné uvažovat o tom, že k nim Pavel dospěl v různé době (tuto možnost autorka také zmiňuje): jaká však byla následnost? Nemůže být ono „pedagogické“ vysvětlení pozdější než ono „kristovské“? Obvykle se uvažuje o opačném pořadí, ale je to skutečně jediná možnost?
2. K problému výpovědi o Kristově ukřižování „ze slabosti“ ve 2K 13,4 (ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας): je jistě obecně pravda, jak píše autorka na str. 60, že ukřižování je „ztělesněním vši slabosti a bezmoci“, je však „ztělesnění“ přiměřeným výkladem vazby s ἐξ? Jak k řešení zužitkovat – patrně relevantní – odkaz na 1K 1,25, který tu autorka uvádí (τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων)?
3. Drobnost k pozn. 127 na str. 51: je pro možnou souvislost Pavlova citátu Ž 116,10 skutečně tak závažnou překážkou jiné členění Septuaginty? Nelze předpokládat, že Pavel žalm znal v hebrejské verzi?
4. Drobnost k pozn. 186 na str. 80: není námitka, že Pavel odmítal rétoriku, postil se či na sebe dobrovolně vzal břemeno manuální práce lichá už jen tím, že nic z toho nelze považovat za „vyhledávání utrpení“?

V Nymburce 11. 9. 2020

Jan Roskovec